

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

VILA-REAL

LA PLANA BAIXA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnicolingüístics

RECULL I TEXT
Aureli Ferrando Muria
Jacinto Heredia Robres

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Vila-real, 144

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Vila-real

ISBN: 978-84-482-5399-8
Depòsit legal: V-899-2010
Impressió: Gràfiques Vimar, SL

www.avl.gva.es

VILA-REAL

Fundada el 20 de febrer de 1274 pel rei Jaume I (per això té el nom eloqüent i descriptiu d'una de les poques fundacions de nova planta realitzades pel rei conqueridor als territoris del Regne de València) la població de Vila-real fou situada estratègicament al costat de l'antiga Via Augusta dels romans, i el seu terme, fitat i segregat del terme general de Borriana. Gaudí de representació en les Corts i en la Diputació del nou regne, formant part del braç reial, i de l'ús com a senyera pròpia del penó reial quadribarrat.

En continu procés de creixement urbà, la vila depassà ja al segle XIV el rectangle original emmurallat i vertebrat pels dos carrers principals, en la intersecció dels quals se situa la plaça Major porticada o plaça de la Vila, i començaren a formar-se els antics raval de València (raval del Carme) i de Castelló (raval de Sant Pasqual). Durant els tres segles següents s'amplià l'horta tradicional regada per la séquia Major i els seus ramals: la Sequiola, la Sobirana i la Jussana, i a partir del segle XIX es cultivaren la major part de terres de secà (partides del Madrigal, la Pinella i el Pla Redó).

El 1706, durant la Guerra de Successió, davant de la resistència d'un grup de partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria al pas de l'exèrcit reial, els borbònics assaltaren la vila; com a conseqüència, es va produir la mort de més de 500 persones entre els dos bàndols i l'incendi de diversos edificis, sobretot de les escrivanies notariales i les cases de distingits proborbònics. Durant este segle i el següent hi hagué un notable creixement demogràfic, i l'economia agrària rebé un gran impuls en el segle XIX amb la implantació del cultiu comercial de la taronja, tant de la mà de polítics innovadors (com Josep Polo de Bernabé) com d'hòmens de negocis i sobretot, ja en el segle XX, de part de les diferents cooperatives constituïdes pel moviment associacionista dels llauradors, alhora que s'excavaren nombrosos pous de reg i es convertiren en tarongerars grans extensions de terres de secà.

En l'actualitat l'àrea urbana de Vila-real ocupa ja més l'11% dels 55,4 km² del terme, amb una població que excedix els 50.000 habitants. És la primera ciutat de la Plana Baixa i la segona de les comarques castellanenques. Ocupa un lloc central, només a 8 quilòmetres de la ciutat de Castelló, en la pròspera àrea comercial de la Plana, fent de nucli de la important indústria ceràmica que impulsa la resta de sectors productius i institucionals.

El terme municipal és un pla decantat cap a llevant; les seues aigües són drenades cap a la mar directament en sentit nord-oest sud-est pel riu Millars, el qual proporciona històricament l'aigua de reg necessària per als cultius; pel sector meridional passa el riu de Sonella, també anomenat riu Anna o riu Sec de Betxí, que ve de la serra d'Espadà i fa de límit amb el terme de les Alqueries, segregat del de Vila-real l'any 1985.

Vila-real és una ciutat moderna i capdavantera en la normalització lingüística del valencià i en moltes iniciatives culturals i d'oci; disposa de diversos museus, sales d'art, una bonica àrea per a vianants i comercial en el centre històric, i una àmplia zona d'esplai en l'ermita de la Mare de Déu de Gràcia (on s'integren el centre de natura del Termet i l'ombrosa senda ecològica Botànic Calduch, sobre l'antiga séquia del riu Millars).

Entre els llocs d'interés de la ciutat destaquen la monumental església de Sant Jaume (segle XVIII); la basílica de Sant Pasqual, amb la capella Reial i el sepulcre del sant; la capella barroca del Crist de l'Hospital, i la plaça porxada i la torre Motxa, últims vestigis de l'antiga vila medieval.

Des de fa anys s'hi celebren el Festival Internacional de Danses i el Festival Internacional de Teatre de Carrer. A més, últimament, Vila-real ha passat a ser coneguda internacionalment pels èxits esportius del seu equip de futbol.

ELEMENTS FÍSICS I PARATGES

Orografia i paratges

Cova del Diable
el Barranc d'Avellana
el Bassot
el Campàs
el Corral Roig
el Coscollar
el Muntanyar
el Parany de Mingarro
el Quartó
el Reg Nou
el Termet

el Toll de Molina
el Xop de Nius
Finca del Francés
Finca dels Pobres
la Colmena
la Foia dels Àngels
la Maiorasga
la Revolta de Roca
la Torrassa
les Bassetes d'Onda
Mesquitella

Hidrografia natural

Barranc de l'Espaser
Barranc de Pitoto
Barranc de Ràtils
Barranc Roig

el Salt de Betxí
Riu Millars
Riu Sec

Hidrografia artificial

Aljub de la Creueta
Assut de Vila-real
Bassa del Poble
Canal Cota 100
la Sequiola
Pou de Barsaga
Pou de Cella
Pou de Gedeó
Pou de la Igualtat
Pou de la Llibertat
Pou de Sant Blai
Pou de Sant Carles
Pou de Sant Doménec

Pou de Sant Pasqual
Pou de Sant Sebastià
Pou del Centre
Pou del Coscollar
Pou del Trinqueter
Sénia de Sant Antoni
Sénia de Sant Jaume
Sénia dels Atrevits
Séquia de Baix (o Jussana)
Séquia de Borriana
Séquia de Dalt (o Sobirana)
Séquia de Nules
Séquia Major

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Alqueria de Bou (enderrocada)
Alqueria de la Monja
Alqueria de Marín
Alqueria de Medrano
(enderrocada)
Alqueria de Peiró
Alqueria de Peretona
Alqueria de Sant Josep
Alqueria de Traver
Alqueria del Doctrinero
Alqueria dels Flares

Corral d'Usach (enderrocat)
Finca de Mussoles
Grup Sant Fermí
la Llum de Tol
Mas de Beltran
Mas de Latorre
Mas de Perona
Mas de Saera
Mas del Trinqueter
Torre Selmo
Vila-real

Partides

Carinyena
el Pla Redó
les Solades

Madrigal
Pinella

Vies de comunicació

Autovia Betxí-Borriol
Assagador d'Adrià
Camí d'Almassora
Camí d'Artana
Camí de Bellot
Camí de Betxí
Camí de Borriana
Camí de l'Aljub
Camí de l'Ermita
Camí de la Carretera
Camí de la Mar
Camí de la Masada del Palleter
Camí de la Masada dels Flares
Camí de la Muntanyeta

Camí de la Ratlla
Camí de les Voltes
Camí de Mascarell
Camí de Miralcamp
Camí de na Boneta
Camí de Sant Jordi
Camí de Santa Cecília
Camí de Torrehermosa
Camí de Vora Riu
Camí del Cabeçol
Camí del Cedre
Camí del Cuquello
Camí del Fornet
Camí del Molí Bisbal

Camí del Molí de Llop
Camí del Palmeral
Camí dels Forners
Camí Vell de Castelló a Onda
Camí Vell de Vila-real a Onda
Carretera d'Onda
Carretera de Betxí
Carretera de Borriana

Ferrocarril València-Vinaròs
Primer Sedeny
Quart Sedeny (o Darrer Sedeny)
Sedeny del Madrigal
Sedeny Nou
Segon Sedeny
Senda dels Pescadors
Tercer Sedeny

Altres llocs d'interés

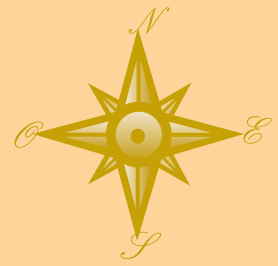
Cementeri
Club de tenis
Corral de Galindo
Creueta de l'Aljub
els Arquets
els Pilons del Riu Sec
Ermita de la Mare de Déu de Gràcia
Escola de capatassos
Hospital comarcal
Instal·lacions esportives
les Argamasses
les Tres Ratlles
Molí de Bisbal

Molí de la Roqueta
Molí de Llop
Molí Nou
Molí Paquero
Polígon Industrial El Canal
Polígon Industrial La Florida
Polígon Industrial La Plana
Pont de la Bruixa
Pont de Santa Quitèria
Pont Nou del Millars
Residència de la tercera edat
Ruta Botànica
Torre del Camí de Sant Jordi

Presència humana

TERME DE NULES

TERME DE LES ALQUERIES

	Capital de municipi		Cementeri		Centre d'ensenyament
	Nucli de població		Ermita		Hospital
	Carretera		Polígon industrial		Residència
	Riu		Molí		Partida
	Barranc		Pont		
	Camí		Creu de terme		
	Ferrocarril		Resta arqueològica		
	Alqueria, mas		Instal·lacions esportives		